

Wat werkt voor NVVK-leden?

Interventies in beeld

Vanuit het programma Veilig Werken heeft het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) in samenwerking met TNO, de TU Delft en de NVVK onderzoek gedaan naar veiligheidsinterventies. In dit artikel beschrijven we de belangrijkste resultaten van het onderzoek.

| TEKST **MARRE LAMMERS EN JAKKO VAN KAMPEN**

Om de veiligheid op de werkvloer te verbeteren voeren veiligheidsprofessionals verschillende interventies uit. Deze zijn bijvoorbeeld gericht op het verbeteren van de veiligheidscultuur in een organisatie, op het trainen van werknemers of op laatste checks van de veiligheid vlak voordat het werk begint. Om te onderzoeken welke interventies veiligheidskundigen uitvoeren in de organisaties waar zij werken en welke interventies volgens hen wel en niet effectief zijn, heeft het RIVM samen met TNO en de TU Delft een vragenlijst ontwikkeld. Deze vragenlijst werd in samenwerking met de NVVK uitgezet onder al haar leden.

Het onderzoek

In het onderzoek hebben we een interventie gedefinieerd als een 'doelbewuste poging om via een samenhangend

geheel van acties, maatregelen en stappen een verandering te bewerkstelligen'. Het onderzoek keek 1. naar de typen veiligheidsinterventies die veiligheidskundigen in hun organisaties uitvoeren; 2. hoe effectief zij die interventietypes vinden en 3. welke interventietypes zij zouden aanraden aan hun collega's.

Het onderzoek is gebaseerd op een vragenlijst die door NVVK-leden is ingevuld. Dat was alweer een paar jaar geleden, maar wat ons betreft zijn de resultaten nog steeds relevant.

In de vragenlijst kregen de veiligheidskundigen 48 veelvoorkomende interventietypes voorgelegd. Deze lijst is tot stand gekomen tijdens verschillende brainstormbijeenkomsten met de leden van het onderzoeksteam, door de literatuur te bestuderen, en door feedback van veiligheidskundigen.

Resultaten

297 leden van de NVVK hebben de vragenlijst ingevuld. De meeste respondenten (bijna 40%) zijn werkzaam in de industrie. Andere veelvoorkomende sectoren zijn de bouw en openbaar bestuur/overheid.

Allereerst konden de respondenten aangeven welke van de 48 interventietypes zij gebruiken in hun organisatie, waarbij ze er zoveel konden kiezen als ze wilden. Hieruit blijkt dat zij gemiddeld 32 interventies uitvoeren. We hebben uit de antwoorden een top 5 van meest gebruikte interventietypes en een bottom 5 van minst gebruikte interventietypes samengesteld, zie Figuur 1. De meest gebruikte interventietypes zijn 'een algemene inventarisatie en evaluatie uitvoeren van risico's in de organisatie' en 'het melden, registreren, onderzoeken en evalueren van (bijna-) ongevallen'. De minst gebruikte interventietypes zijn 'veiligheidsprestaties laten meewegen bij het belonen van managers' en 'het organiseren van campagnes gericht op het voorkomen van werkdruk en stress'.

Vervolgens werd aan de veiligheidskundigen gevraagd waarom zij deze specifieke interventietypes gebruiken. Hierbij werden zeven antwoordmogelijkheden gegeven, waarbij de respondent er maximaal drie aan kon kruisen. Figuur 2 geeft de antwoorden op deze vraag weer. Hieruit blijkt dat de belangrijkste reden om een interventie te gebruiken de wettelijke verplichting is (bijvoorbeeld de RI&E). Een andere belangrijke reden is dat andere organisaties de interventie ook gebruiken en/of dat de veiligheidskundige goede praktijkverhalen over de interventie heeft gehoord. Hierna werd de veiligheidskundigen gevraagd welke (maximaal) drie interventietypes zij het meest effectief vinden. In Figuur 3 is de top 5 weergegeven. De meest effectief geachte interventietypes zijn 'medewerkers trainen om veilig (samen) te werken' en 'leidinggevenden trainen of opleiden voor hun rol bij veiligheid'.

Er zijn ook interventietypes die de veiligheidskundigen zelden als het meest effectief bestempelen. De minst vaak aangekruiste interventies bij de effectiviteitsvraag zijn 'informatie over gevaren plaatsen op gevaarlijke machines' en 'visuele markeringen aanbrengen op de werkvloer'.

Het vaakst effectief

Deze resultaten laten zien dat er twee interventietypes zijn die veiligheidskundigen vaak uitvoeren én het vaakst effectief vinden:

- Medewerkers trainen om veilig (samen) te werken.
- (Bijna-)ongevallen melden, registreren, onderzoeken en evalueren.

En dat er een aantal interventietypes zijn die veiligheidskundigen vaak uitvoeren maar niet vaak als het meest effectief benoemen:

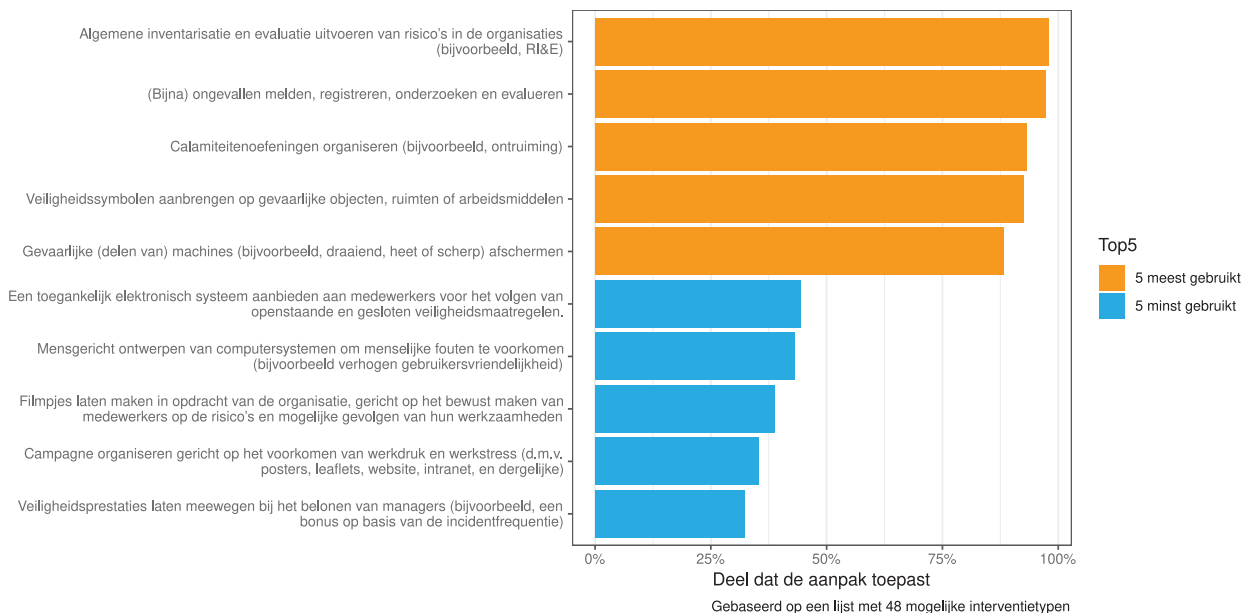
- Poortinstructies.
- Veiligheidssymbolen.
- Interne en externe audits.
- Installaties en arbeidsmiddelen onderhouden.
- Afschermen.

Top en flop

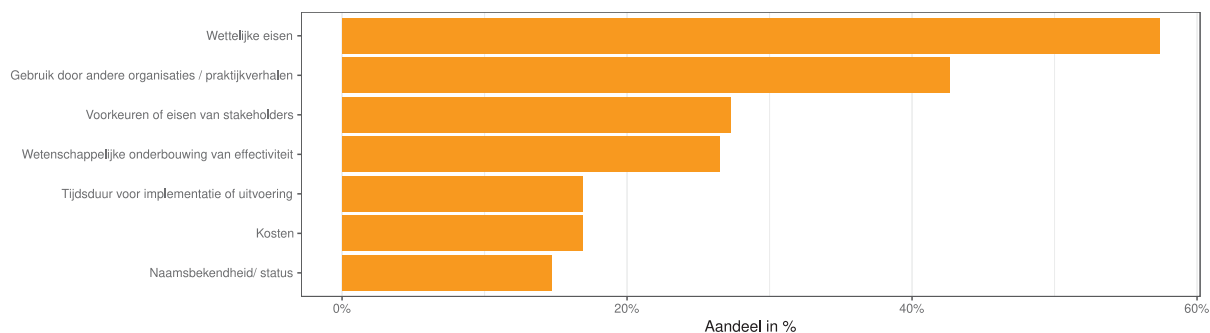
Tot slot hebben we de veiligheidskundigen ook gevraagd naar hun 'top en flop' interventietypes: welke interventies zouden zij hun collega's aanraden en welke interventies niet?

Uit de antwoorden bleek dat de top van de één de flop van de ander is. Een voorbeeld hiervan is de laatste minuut risico-analyse (LMRA). Een respondent die de LMRA 'top' vond zei bijvoorbeeld: "Goede uitvoering LMRA. Werken met coachen om de kwaliteit van de LMRA op een zo hoog mogelijk niveau te houden en continu te verbeteren". Maar een andere respondent vond de LMRA een 'flop': "LMRA's met vinklijstjes. Medewerkers wisten op den duur precies de patronen van de vinkjes zonder nog de bijhorende tekst daaraan te linken".

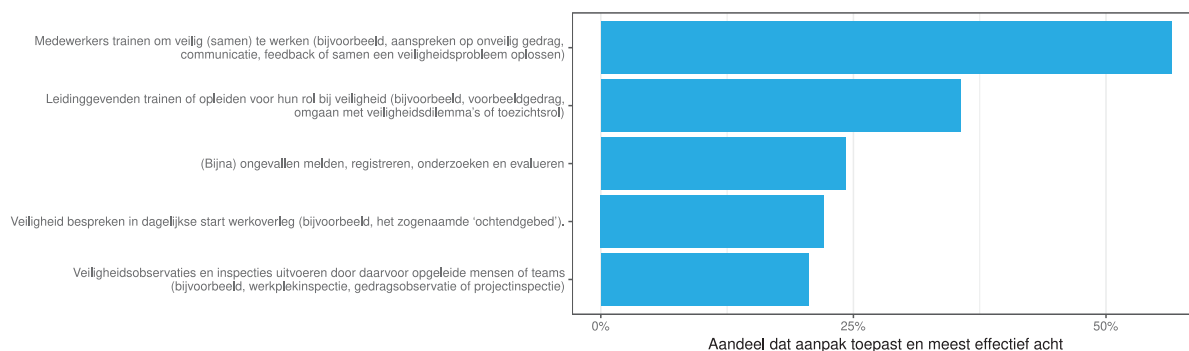
Een ander voorbeeld is 'regels en procedures'. Een respondent vindt deze top: "Veiligheidsregels opstellen en daarop handhaven, zodat medewerkers weten wat onacceptabel is." Een andere respondent vindt deze juist een flop: "Te veel in procedures willen opvangen (lees: vooral vastleggen wie iets moet doen) en niet de juiste mensen betrekken bij het opstellen/evalueren van procedures. Dit kan de organisatie verlammen en doet de veiligheid eerder verslechteren dan verbeteren."

Figuur 1: Interventies die veiligheidskundigen het meest en minst vaak gebruiken.

Figuur 2: Beweegredenen voor het kiezen van specifieke interventies.

Figuur 3: Meest effectief geachte interventies.

Workshops

Om de bovenstaande resultaten te duiden, hebben we twee workshops met respondenten van de vragenlijst georganiseerd. In deze workshops werd een mogelijke verklaring gegeven voor het hoge aantal interventietypes dat in de praktijk uitgevoerd wordt: het kan zijn dat de respondenten alle interventies die zij ooit in hun organisaties uitgevoerd hebben, hebben aangevinkt in plaats van enkel de interventies die zij op dit moment gebruiken. Ook gaven de deelnemers aan dat bepaalde interventietypes wettelijk verplicht zijn (zoals de RI&E), en dat deze daarom altijd gekozen worden.

Ook over de interventietypes die in de top 3 van 'meest effectief' zijn gekozen werd gediscussieerd. Hierbij merkten de deelnemers op dat het lijkt alsof er 'basismaatregelen' bestaan die veiligheidkundigen vanzelfsprekend uitvoeren (denk hierbij aan poortinstructies) en waaraan men niet denkt als het gaat om het benoemen van een top 3 meest effectief geachte interventies.

Conclusie en vervolg

Uit eerder onderzoek blijkt dat succesvolle interventieprogramma's twee keer zoveel interventies bevatten als interventieprogramma's die niet succesvol zijn¹ en dat interventieprogramma's die uit meerdere onderdelen bestaan de beste keuze lijken².

De veiligheidkundigen die onze vragenlijst hebben ingevuld, lijken ook deze strategie te hanteren: ze gebruiken gemiddeld 32 interventietypes in hun organisaties. De keuze voor een interventie wordt door hen gemaakt op basis van de wet en op goede praktijken van andere organisaties of collega's. Of een interventie als een succes wordt ervaren, verschilt per respondent. Dit komt duidelijk naar

voren uit de interventies die respondenten hun collega's al dan niet aanraden: de top van de één blijkt de flop van de ander.

Tot slot geven respondenten aan dat wetenschappelijk bewijs voor de effectiviteit van de interventie nog geen grote rol speelt bij de keuzes die zij maken. Dit komt waarschijnlijk deels doordat dergelijk bewijs vaak niet beschikbaar is. Het beschikbaar en toegankelijk maken van relevant onderzoek naar de effectiviteit van interventies is daarmee een belangrijke uitdaging voor onderzoekers, beroepsverenigingen en het bredere werkveld. ■

Dit artikel is gebaseerd op een onderzoek dat recent is gepubliceerd in Safety Science: What works in safety. The use and perceived effectiveness of 48 safety interventions³. Het volledige paper is gratis te downloaden.

De auteurs, beide werkzaam bij het RIVM, bedanken Wouter Steijn (TNO), Frank Guldenmund (TU Delft) en Jop Groeneweg (Universiteit Leiden, TNO, en TU Delft) voor hun bijdrage aan dit onderzoek en Roel Fleuren (RIVM) voor zijn bijdrage aan dit artikel.

Noten

- Hale, A.R., Guldenmund, F.W., van Loenhout, P.L.C.H., Oh, J.I.H., 2010. Evaluating safety managers and culture interventions to improve safety: Effective intervention strategies. *Saf. Sci.* 48, 1026–1035.
- Bronkhorst, B., Tummers, L., Steijn, B., 2018. Improving safety climate and behavior through a multifaceted intervention: Results from a field experiment. *Saf. Sci.* 103, 293–304 en Dyreborg, J., et al. 2022. Safety interventions for the prevention of accidents at work: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews*, 18(2), e1234.
- <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2023.106072>